

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta, 1 fl. 80 kr. za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20, za pol leta 2 fl. 20 kr., za četert leta 1 fl. 15 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 4. junija 1862.

Povabilo na naročbo „Novic“

za drugo polovico letošnjega leta, ki se začne 1. dan prihodnjega mesca malega srpana (julija). Naj se častiti naročniki, ki so „Novice“ dosihmal imeli, pa tudi taki, ki jih na novo dobivati želijo, podvizajo z naročilom, da se jim pošiljanje v prihodnjem mescu ne pretrga. Izročuje se jim v polajšanje pisanja po navadi naročilno pismo, v katerem naj pošljejo naročnino. Ako kdo častitih naročnikov, ki je že za celo leto naročen, prejme to pismo, naj ga ne moti, ni mu namenjeno.

Novice veljajo za pol leta po pošti pošiljane 2 fl. 20 kr., v tiskarnici prejemanje 1 fl. 80 kr.
za četrt „ „ „ „ 1 „ 15 „ „ „ — „ 90 „

Krvomok,

ki sedaj po več krajih goveda napada.

Ker čedalje več slišimo od tega, da živina, zlasti goveja živina na Krajskem tū in tam kri šči, in ker ni povsod umnih mož, da bi podučili gospodarje, katerim se ta nesreča primeri, se nam vendar-le treba zdí, da v listu našem pevemo, kako in kaj s to boleznijo.

Krvomok je bolezen, ktera večkrat goveda, konje ali ovce posamesno napada ali pa tudi cele čede.

Ni pa bolezen ta po svoji naturi vselej ena; so razločki veliki. Razločiti je posebno treba nekužni in pa kužni krvomok.

Nekužni krvomok je bolj navaden, čeravno tudi ob enem napade veliko živine ali celo cele čede. Kužni krvomok je pa ravno to, kar je tako imenovani črni ovčič ali črni sajovec ali vrančni prisad (črm); le to je pri njem posebno, da se bolezen na ledice ali scavni mehur vrže, in zato živina kri šči, nanagloma zbolí, pa tudi naglo pogine. Kakor hitro se kje to primeri, je znamenje očitno, da je kužni krvomok, in treba je zdaj vse drugače ravnati, kakor pri navadnem nekužnem krvomoku.

Govorili bomo tedaj naprej od

navadnega krvomoka,

to je, od krvomoka z unetjem ledíc ali scavnega mehurja. Ta bolezen ni tako nagla; vnamejo se ledice ali scavni mehur, zato jo vročina kuha in živina je klaverna; zavoljo bolečin se ti umakne živina, če jo po ledju pritisneš z roko; v zadnjem koncu je vsa zvezana in kakor pobita; dlaka se ji šetini; živina ne je, krava zgubi mleko, blato se ji bolj zapira. Če je bolezen bolj v ledicah, se to, kar živina šči, vidi ko sama kri; če pa je bolezen bolj v mehurji, kri ni tako popolnoma zmešana s scavnico, ampak pride včasih v kosčikih s scavnico vred; če s pooljeno roko v ritnik sežeš, spodej čutiš scavni mehur vroč in boleč.

Vzroki so največkrat v napačni klaji, ki jo živina ali v hlevu ali na pašnikih dobiva; brstje hojevja in druge ojstre zeliša, tudi kebri, kresnice, španjske muhe zdražijo in unamejo scavila; tudi prehlajenje utegne krivo biti; včasih je vreme tako.

Ječmenova ali lanéna voda pa tudi dobro lanéno

olje, mleko sladko pa tudi kislo, je pri tej boleznij najbolje, katerim se primeša nekoliko solitarja ali vinskega kamna; solitarja za cel dan 3 do 4 lote, vinskega kamna po 8 do 10 lotov. Dvakrat ali trikrat na dan se tedaj dá polič imenovane kuhane vode ali mleka in vselej pridene 1 lot solitarja ali 2 lota vinskega kamna. — Za klajo je zdaj najboljša frišna klaja ali pa tako imenovana mehka klaja, to je, otrobi itd.

Ta bolezen ima pa večkrat to lastnost, da unetje preide, ni več bolečin in ne vročnice, živina pa vendar še delj časa kri šči potem, 3, 4 tedne ali še več. To je tako imenovani

dolgočasni ali mehkužni krvomok.

Izvira pa odtod, da so krvine žilice ledíc ali scavnega mehurja se razmehčale, ohlapnile in da zdaj kakor skozi drobno sitice kri rosí, ki se meša s scavnico.

Kadar tedaj krvomok že 14 dni ali še dalje trpi, naj se daje živini voda iz kuhanih hrastovih ali vrbovih skorij ali iz kuhanih ježic ali šišek, katerim vodam se more tudi nekoliko sirovega galuna (2 lota na dan) primešati. Za pijačo taki živini kaj dobro storí voda, v kateri je bilo železo razbeljeno; zlo oslabljeni živini služi dobro tudi na dan košček, to je, 1 kvintelj kafe z gori imenovano vodo in sirovim galunom. Vse te zdravila imajo to lastnost, da krepčajo mehkužne dele in ker vlečejo ohlapnjeno tkanino skupaj, ustavljajo krvomok. Zato se pa ne smejo nikoli dajati pri unetljivem krvomoku, o katerem smo gori govorili.

Oba ta krvomoka nista kužna in sta le kakor kaka druga huda bolezen.

Vsa druga bolezen pa je tisti krvomok, ki je

sajovčeve ali ovčičeve nature,

kteri je ravno to, kar črni sajovec ali črni ovčič ali vrančni prisad ali črm.

Tak krvomok nanagloma pride in nanagloma živino umorí; vsa kri celega života je spridena, črna, gosta, kužna, in tako šči zdaj živina. Ta krvomok je najraji bolezen polétinska ali kadar je sicer huda vročina zlasti v močirnih dolinah, kamor se solnce bolj upira; pa tudi neko neznano vreme je je krivo; soparni hlevi, kakorkoli spridena klaja, pomanjkanje vode itd. so vzroki tej bo-

lezni, katero pa potem tudi živina od živine naleze po tej strupeni krvi.

Kako ravnati s to boleznijo, smo učili skor vsako leto v „Novicah“; naj se tedaj to bere, kar smo že večkrat pisali.

Poglavitne reči so tri: Eno je pušanje, drugo je večkratno polivanje živine z mrzlo vodo, tretje je, da se živini daje kisle ali okisane vode piti; če živina noče sama piti, naj se ji vsake tri ure vlije polič vode z maslicom jesiha ali pa polič vode z 1 kvintelcom soljne ali žveplene kisline (hudičevega olja), da je voda prijetno kiselkasta. — Če živina pije, naj se daje mrzla voda; klaja, če jo kaj jesti hoče, je najboljša frišna.

Al pri tej bolezni, ker je kužna, je treba v vsem tako ravnati kakor pri kugah. Gospóski naj se brž oznani, da ona ustavi kar je moč razširjenje bolezni. Strašno nevarno je vžiti meso take živine, ako je poginila ali pa pred poginom zaklana bila; ravno taka je z mlekom. Sploh je vse kužno, zato je treba zdravo živino ločiti od bolne, čediti hleve in posode itd. In zavoljo vsega tega postava ukazuje, da se ta bolezen, kakor hitro umori kako živino, brž naznani gospóski in ne skriva, ker iz male iskricice utegne hud plamen vstati, ki se širi čez vasí in soseske.

Občine ali soseske.

Najtrdnjša podlaga državne svobode je samostalno občinstvo. Najstanovitnejša stena in bran narodnosti je narodno osnovano občinstvo.

Dokler v občinah veje in živi pravi narodni duh, zastonj poskuša druga sila izkoreniniti živelj narodni — in narod se ohrani vkljub vsemu protivanju in sovražnim nakanam.

Kjer se pa narodnost izbude, se mora pred vsem drugim misliti na oživiljenje narodnega občinstva. Kako je pri nas bilo o tem do zdaj?

Ptuja sila podkopala je pri naših dedih in prededih slovansko svobodno in narodno in občinsko življenje, — vsa moč ljudstva spremenila se je v uradniško vladanje.

Uradništvo je bilo nemško, — nemštvo si je volilo le take može iz srede ljudstva, ki so se znali dobro in voljno uklanjati in saj za silo govoriti in pisati nemško. Zato pa na novo po malem ustanovljeno občinstvo se ukoreniniti ni moglo in se je zgubilo popolnoma v rokah uradništva. Zastonj je vse prizadevanje svobodoljubnih mož, katerim je mar za pravi blagor države in narodov, dokler v tej zadevi se ne prebrihta naše ljudstvo.

V tem namenu so postavljene sledeče vrstice. Potrjene so že poglavitne pravila občinske (županijske) postave, — in prihodnji deželni zbori imajo za vsako deželo posvetovati in ustanoviti še drugo celo občinsko osnovo.

Treba je, da se popred v tej važni reči posvetujemo, da nas ne prehití čas, in ne bode prepozno o tem govoriti.

Dozdaj je že veliko mož izvoljenih za župane ali občinske predstojnike, ki so sicer pošteni in pravoljubni, al ki nimajo pravega čutja in resnične ljubezni do naroda, narodnosti in narodske prebude ali ki tudi še sami ne znajo slovenski pisati in brati — ali katerim pomanjkuje tudi unih dobrih lastnost.

Kdor nima narodnega občutka, kdor ne spozná, da prava omika naroda obstoji v tem, da narod se izобрази v svojem domačem jeziku, in da le po taki omiki zamore šiniti korist in blagor v narod, kdor ne zna brati in pisati slovensko, — nima srca in moči, da bi osnoval in vodil svojo občino narodno, — in le narodno občinstvo zamore varovati samostalnost in srečo občanov.

Poglavitna potreba tedaj je, da sicer pošteni in pravoljubni možje, ki hočejo prihodnjič biti župani narodu slovenskemu, morajo imeti ljubezen do naroda in popolnoma

znanstvo njegovega jezika in njegovih potreb, da tedaj tisti, ki jim znanstva še manjka, si ga do časa pridobé. Njih trud v tej zadevi jim ne pride na sramoto, temveč na čast, in bode živ dokaz tudi njih istinski ljubezni do naše narodnosti, saj vsi se moremo učiti, ko tujšina nas je otujila našemu narodu.

Dragi narod slovenski, ti pa dobro prevdari, kadar imaš zopet voliti može, ki ti bodo oskrbovali tvoje potrebe, opravila, premoženje, narodnost, z eno besedo, neprecenljivo, največe tvoje blago, kdo da ima potrebne lastnosti, in kdo ne, da ne bomo se kesali — prepozno.

Če hočemo postati, kar naš večni Stvarnik od nas hoče, ko je vstvaril naš od nemških, romanskih in drugih narodov različni slovanski narod, če hočemo, da bodo naše občinske šole, občinske uradnije slovanske, ktere same zamorejo biti našemu narodu na korist, moramo v občinah imeti rodoljube za predstojnike, ne pa može, ki zametujejo narodne svetinje, češ, da so priproste za nje in da le grejo v staro šaro in kmetijske bajte.

Bog nas varuj takih županov, ki se sramujejo svojega jezika, svojih soobčanov, in ne vedó, kaka naloga je zastran probujenja, podučjenja in poblaženja našega naroda na ramenah njih. V občinah se mora vse očitno goditi, da vsak srenjčan vé, pri čim da je s premoženjem in pravicami občine. Skrivno ravnanje potare vse dobrote občinske osnove.

Ali pa ni to skrivno ravnanje v občinstvu, če svetovavei in župani znajo le slovenski, se pogovarjajo slovenski, pisarijo se pa zapisniki in vloge na gospósko po nemški, — ali če se celó pogovarjajo tudi nemški, da nekteri možje sedé in molcé, pridejo in gredó, kakor so prišli v sejo, brez da bi bili zamogli razodeti svoje misli, ki bi znale biti boljše od svetov tistih mož, ki se pogovarjati znajo v tujem jeziku, kakor bi slamo rezali — za prave potrebe pa vejo tako malo, kakor pratikarji za vreme.

Občinske seje morajo biti očitne, da vsaki smé priti poslušat. Če naš narod v svojih srenjah ima pravico poslušati — tako se mora tudi njemu razumljivo pogovarjati, posvetovati — in to je v slovenskem jeziku. Če je pa pogovor slovenski, mora biti tudi pisava taka, — če je pa to, — mora biti vse opravilstvo v občini med predstojnikom in občani, med občinami, med njimi in vsemi gosposkami in uradnijami in posebno s politiški slovensko.

To je tako gotovo, jasno in dokazano, da o tem ni treba dalje govoriti.

Če je resnica, da ustava, to je vladanje, pri katerem gré deloma po ljudstvu iz ljudstva izvoljenim možem posvet, sklep in oskrbovanje postav, nam hoče kaj veljati, — če je resnica, da vsakemu narodu v državi grejo tiste pravice, in to nam zagotovljajo cesarske besede, ministerski ukazi, govori, imajo tedaj vsi uradi dolžnost z občinami stati z besedo in pismeno v zavezi v tem jeziku, kateri je jezik občanov.

O tem ni dvombe, in ni potreba posebnih ukazov, v tem je le treba resničnega zahtevanja od občanske strani, in ustavo-ljubnega obnašanja uradnij.

Zato možje, ki Vam je izročeno vodstvo naših občin, ne mudite se in spolnujte svojo dolžnost, poprimite se s trdno voljo vseh poštenih in postavnih sredstev, da veljá v govoru in pisavi v vseh občinskih zadevah le slovenski jezik.

Če hočemo, da ne bode nova občinska postava za nas zopet mrtva in nekoristna, se mora postaviti popolnoma na narodno podlago, mora se oživiti z duhom narodnosti.

Na deželnem zboru nam bode naloga, ustanoviti dobro nam koristno občinsko osnovo. Da se bode pa izpeljati zamogla, da bode padlo zrno na zemljo rodovitno, odvisi od tega, da bodeš ti, ljubi slovenski narod, le rodoljubne može volil za občinske očete.

Pripravljajte se tedaj, ki imate željo in voljo, biti voditelji narodu.